

КОМУШАН

Joni Murphy

hayanlar

Çeviri: Mehmet Emin Baş

ROMAN

TİMAS

Şehir bir adadır, ada ise denize hiç açılmayan bir gemidir.

Şehir hayvanlar için bir deniz taşıdır.

Uzun zaman önce, ada henüz bir şehir değilken, okyanus çayında alçalıp yükselen bir kara kırıntısıydı. Ama o zaman bile, tıka basa bitkiler ve hayvanlarla doluydu. Nehirlerin, okyanusun, daha büyük adaların ve bütün bir kıtanın tam kavşağında öylece demirlemiş halde ezelden beri yaşam fıskırıyordu. Ne yazık ki dalga dalga gelen akınlar, yağmalar, inşaatlar ve yapılanma neticesinde enikonu değişim geçiren o eski adayı artık akarsularla bezenmiş ve sazlıklarla çevrelenmiş yemyeşil haliyle hayal etmek zor. Fakat öncesinde de sonrasında da burası hep hayati bir öneme sahipti. Bu ada öyle alelade bir yer olmadı hiç; minyatür bir gezegen gibiydi hep, karman çorman bir yaşam balonu.

İstilacılar dağınık sürüler halinde geldiler. Sürü sürü yabancı kuş ulaştı adaya; yontma tahta gemilerden akın akın tırmanarak alüvyonlu kayalara diz çöküp kabarıyorlardı.

İyice yerleştikten sonra, bazıları denizden sağ çıkamayan biricik arkadaşları için yattıkları yerden ağlayarak uzun süre yas tuttu. Diğerleri kederi bir kenara bırakıp doğrudan işe koyuldu. Tutumları ne olursa olsun, tüm yeni gelenler geride bıraktıkları yuvalarından

ağır ya da hayal meyal anılar taşıyordu. Kendi bayraklarını çektiler ve eski topraklarından çıkmalarına yol açan savaşların aynını yeniden başlattılar.

Daha fazlası, sonra daha fazlası geldi. Bu kadar kalabalık görülmemiş şeydi. Herkes safları sıklaştırıyor, sonra yine sıklaştırıyordu. Saflar o kadar sıklaştı ki, bazı yerlerdeki canlıların izdihamı yüzünden altlarındaki toprak yok oldu. Ada gacıır gucur sallandı ama batmadı, çünkü bu bir ana kaya gemisiydi.

Yerli martılar, ağaçlarda stratejik konumlar elde etmeye başlayan Avrupalı sığırcık sürülerinin üzerine üşüştü.

Uzaklardan gelen canlılar beraberlerinde panik de getirmişti. Dehşet verici hikâyeler adeta leş kokusu gibi etrafa yayılmaya başladı. Hayatın nasıl yaşanması gerektiğine dair çok katı fikirleri vardı ve onları empoze etmeyi amaçlıyorlardı.

Ada zangırdıyordu.

Biri patika bir yolu dayalı döşeli caddeye çevirdi. Biri harita çizdi. Biri katliam gerçekleştirdi.

Hayvanlar birbirine girdi. Hastalıklar ve enfeksiyonlar yayıldı. Bir kan gölü oluştu, sonra kurudu ve pul pul olup rüzgârla savruldu. Hiçbir şehir hikâyesi yoktur ki sonunda bir vahşet hikâyesine dönüşmesin. Hiçbir vahşet hikâyesi de yoktur ki sonunda birileri tarafından kahramanlık hikâyesi olarak anlatılsın.

İstilacı türler kendilerini hemen mitleştirmeye başladılar. Her şeyi yeniden adlandırdılar. Birbirleriyle savaşıyor ve kim kazanırsa yerlerin ismini bir kez daha değıştiryordu. Adanın ağaçlarından evler, mağazalar, barlar ve hapishaneler inşa ettiler. Şehir tekrar tekrar yandı ve mevcut mimari moda ne ise ona göre yeniden inşa edildi. Her şey acımasızdı ve herkes öldü. Yaşayanlar eski binaları yerle bir edip yerlerine yenilerini diktiler. Sokaklara ve binalar bu kez de ölülerinin adlarını verdiler, sırf yaşayanlar da ölsün diye.

Yaşayanlar, içlerini kemirip duran psişik kaosu bastırmak için numerolojiye başvurdu. Her şeyi saymaya ve saydıklarını kategorize etmeye başladılar. Biri tüm adayı ölçüp biçti, sonra da şebekelere böldü. Şebekeler her şeyin kontrol altında olduğu mesajını veriyordu. Bir yandan da daha fazlası geldi, daha fazlası öldü.

Uzun, düz çizgiler çizerken, “Paniğe kapılmayın,” diye mırıldandılar birbirlerine.

Haritalarını şebekeyle belirledikten sonra, gerçek toprakları üzerindeki her kareyi doldurmaya başladılar. Devasa gösteri yerleri ve mahkeme salonları inşa ettiler, itfaiye istasyonları ve tahıl ambarları diktiler. Kıyıları rıhtımlar yerleştirdiler, köprüler kurdular. Daha büyük, daha koca gemiler daha fazla canlı ve eşya getirmeye devam etti. Bazıları mızımızlanıyordu çünkü şimdiden kendilerini istilacı değil de yeni bir yerli tür olarak görmeye başlamışlardı. Halk, şehir kurmanın özündeki şiddeti örtbas etmek için alengirli mitler uydurdu.

Sokaklar ve caddeler, sadece ilk adayı değil, çevredeki adaları da kaplayana kadar kıvrıla kıvrıla uzamaya devam etti.

İşte! Burada bir giriş, orada bir su deposu. Burada bir iskele, orada bir istinat duvarı. Burada bir bira salonu, orada bir fırın. Burada sömürüye dayalı bir iş yeri, orada bir cephanelik. Burada gök mavisine boyanmış kubbeli tavanları olan bir tren istasyonu, orada ise zift karası tüneller.

Canlılar eski taş döşemenin üstüne beton döktü. Yeni trenleri harflerle ve numaralarla damgaladılar. Hararetili tartışmalardan sonra Helvetica tüm tabelalar için resmî yazı tipi olarak seçildi. Binaların boyu uzadı. Apartman daireleri, ahırdaki hayvan bölmeleri gibi sokaklar boyunca uzayıp gidiyordu. Odalar bal peteğindeki hücreler gibi birbirine eklenerek çoğalıyordu.

Şehir manzarası büyüdükçe küçüldü. Sanki bütün nüfus büyük bir evde hep birlikte yaşıyordu. Tuğlalar, duvar kâğıtları, keçeli kürkler,

izolasyonlar, granitler, salyalar, tutkallar, panjurlar, çamurlar, dallar, vinil kaplamalar, çelik kirişler... her şey üst üste binmiş ve birbirine girmişti. Mimari ve altyapı uçsuz bucaksız bir yüzeyde bulanıklaşıp gitti. Bu koca yığın vakumlanarak ters yüz oldu; böylece mahrem umuma açıldı, umum da kendini mahremin ardına gizledi. Bina duvarları sokakları koridora çevirdiği için dışarıya bakmak aynı zamanda içeriye bakmak sayılabilirdi. Antreler giriş kapılarına, –hatta şanslıysanız– Hudson Nehri veya Kosciuszko Köprüsü manzaralı yatak odalarına çıkıyordu.

Yaz gelince güneş ışığı kaldırımlara düşmeye başladı ve sıcaklık her şeyin kokusunu keskinleştirdi. Vatandaşlar bitkileri saksılara koydular ve bu saksıları eşiklerine yerleştirdiler. Gençler zümrüt parkların ortasında boy gösteren turkuaz havuzlara atlıyordu. Her kafanın üstünde bir klima tehlike çanı gibi hırılıyordu. Şehir sanki dev bir pizza fırınına dönmüştü, içinde yaşayanlar da ufak yağ tulumlarıydı. Bu yağ tulumları kendilerini güçsüz ve öfkeli hissediyordu. Seyyar satıcılar soslu mango ve buz satıyordu. Dumanlar ve buharlar yükselerek bulutlara karıştı. Bulutlar gerildi. Şakır şakır yağmur yağdı. Fırtına her şeyi temizlendi. Herkes mutlu oldu ama sıcaklık daha sonra tekrar dönecek, beraberinde öfke ve yorgunluğu da getirecekti.

Yaz sonu, tatil yerleri kapandı. Kaçabilenler kaçtı. Sonra eylül geldi, okullar açıldı ve her şey bir kez daha yaşanmaya başladı.

En güzeli güzdü.

Ardından kış geldi. İlk kar güzeldi ama sonrakiler sadece donmuş sokak pisliğini örtmeye yaradı. Melanj eriyip eriyip yeniden donarken şehir aylarca bu perişanlıkla uğraşacaktı.

Kış, yarım yıldan biraz daha fazla hüküm sürdükten sonra ağaçların çiçeklerini patlatıp polenlerini etrafa saçmasına el veren ilkbahar rüzgârı esmeye başladı. Ginkolar ve ihlamurlar yoğun aromalı parfümlerini piyasaya sürdüler. Ada sevinçten ve alerjiden çıldırdı.

Sokaklar buram buram kokuyordu. Vitrinlerde makyaj malzemeleri, pişirme yağları, gübreler, çamaşır suları, mantarlar ve oda spreyleri sergilenmeye başladı. Trendeki kalabalıklar bir araya geldiğinde etrafa kakao yağı ve Chanel salıyorlardı.

Çöpler etrafa yığıldı. İşçiler aldı götürdü. O kadar çok şey vardı ki, güzel şeyler bile çöpe gidiyordu. Biri ayakkabılarından sıkıldı mı onları merdiven altına atıyor, oradan da başkası alıp ayağına geçiriyordu. Bu canlılar bütün yatak odası takımlarını ve doğru düzgün soyut resimleri attılar. Çoraplar, şemsiyeler, kitaplar, tütsüler her köşe başından satın alınabiliyordu.

Aşk, zenginlik, israf, bütün dar alanlar ve içeri bakan pencereler yaşayanları bedenlerine, kürklerine ve tüyelerine takıntılı hale getirdi. Mevsimlik kıyafetleri bir kenara bıraktılar, onun yerine son moda akımların peşine takıldılar. Kışın yırtık pırtık elbiseler, yazın kat kat takımlar. Kemik gözlükler, nazar boncukları, ekose çizgiler, leopar desenler, çoraplar, sandaletler... Hepsi geldi geçti, sonra tekrar döndü, yeni baştan yaratıldı. Her şey çok güzel bir yapaylıktaydı.

Canlılar yazılı olmayan sınıf, düzen, aile, cins ve tür kurallarıyla kafayı bozmuştu. Belediye başkanlarıyla meclis üyeleri kendi aralarında ve bankacılarla sohbet ediyordu. Bunun ideolojiyle bir ilgisi vardı. Parayla da.

Artık gerçek bir şehir haline gelen ada dopdoluydu. Kişi ne isterse bulabilirdi fakat sokakta yürümek cebinde olan bitenden daha pahalıydı. Ufak bir kesimin çok fazla şeyi vardı, bazıları geçinip gidiyordu ama çoğunun hiçbir şeyi yoktu. Birçoğu bıktığı için çekip gitti fakat bir o kadarı da geride kaldı çünkü gitmeye yetecek paraları yoktu. İşler bir kez daha çığırından çıktı.

Her dönem sonsuza kadar devam edecek gibi gelse de feleğin çarkı döndü. Dışarıyı içeriye çekti yine. Yukarıyı aşağıyı çekti. Daha küçük sürüler halinde yaşamak için kaçışanlar geri sürüklenip tekrar kentli kalabalığa katıldı.

Dev sabun köpüğü değiştikçe parıladı.

şehir, birçok hayvanın sesiyle konuşan mistik bir kimeraydı. Bir hocaydı şehir ve en önemli dersi herkesin kendi huzursuz ıstırabıyla huzur bulması gerektiğiydi. Bir yandan huzursuzluğu da öğretiliyordu. Kimin hayat dolu kimin intihara meyilli olduğu umurunda değildi. Yorum bile yapmadan seyrediyordu. Her büyük hoca gibi, şehrin de kendini ona adanmış müritleri vardı ve bu müritler efendilerinin sırrını çözebilmek için düğüm düğüm olurlardı. Anlaşılmaz sırları törenlerde bir logoya, bir slogana, bir canavara, bir balona dönüştürdüler. İçeriden gelen baskı, hassas bir gerginlik olmadan buna karşı çıktı.

şehir bir imkânsızlıktı. İmkânsız ama var olan bir yer. Gerçek bir sanat eseri. Dört bir yandan gelen hayvanlar onun bütün âdetlerini seviyordu. Üstünde adının yazılı olduğu tişörtleri giyecek kadar bayılıyorlardı ona. Bu tişörtler, başkalarını bir yandan selamlarken bir yandan da uyarıyor gibiydi.

NEW YORK'A HOşGELDİN, yazıyordu. şİMDİ YÜRÜ BAKALIM, İşE YARAMAZ.

KURALLAR ÜTOPYASI

Sıradan bir ağustos cuması, sabahın körüydü. Yeşilli kahveli, bakırımı altın renkli ada parıldıyordu. Park, önceki geceden tuttuğu serin nefesi bırakıverdi.

Alfonzo Velloso Faca –kentsel davranış öğrencisi ve kamu görevlisi olan kahverengi, pofuduk, iri gözlü alpaka– metrodan çıktı. Üç kuruş para kazanmak için Manhattan’a gelen koca bir hayvan sürüsüyle birlikte tırıs gidiyordu. Kalabalık bayağı büyük ama sessizdi. Herkesin keyfi yerindeydi çünkü ilginç bir şekilde nem yoktu.

Trafik durgunlaşır gibi olunca Alfonzo, Broadway’in karşısına geçti ve en sevdiği kahve dükkânı olan Erken Senozoik’e girdi. Aklındaki şakayı ağzının içinde birkaç kez geveledikten sonra sırası gelince lemur baristayla şansını denedi. Kız ilkbaharın sonlarından beri orada çalışıyordu ama o hâlâ muhabbeti kuramamıştı.

“Haberleri duydun mu?” diye sordu. “Bazı deniz hayvanları akvaryumdan kaçmış.”

“Yoo! Yeni mi oldu? Ayaklanma mı çıkmış? Hangi akvaryum?” Lemur elindeki kupayla gözlerini kocaman açmıştı. Bir an için unuttuğu makinesi tısladı. Alfonzo’nun arkasındaki kısa sırada bir Alman çobanı kuyruğunu tezgâha vurup tık tık sesler çıkarıyor, rakunun biri de gazetesini karıştırıyordu.

Alfonzo şakasına daha umursamaz bir karşılık bekliyordu. Bu kadar ciddiye alınacağını tahmin etmemişti. Kekeleydi. “Yani. Aslında gerçekten olmadı. Sadece... samur işiymiş diye duydum.”

Çalan müzik sona erdi ve geride Alfonzo’yu kıvrandıran bir sessizlik bıraktı. Pençesine kullanılmış bir peçete takılmış gibi hissediyordu. Yaptığı kelime oyununu baristanın alışını, İngilizcenin etrafında evirip çevirişini ve nihayet ne olduğunu anlayışını seyretti. “Ha. Hamur işi gibi,” dedi kız. Sonra da onu hafif bir baş selamıyla azat ederek ikisini de bu tuhaflık kışkıracından kurtardı.

Alfonzo, aslında canı çekmediği halde kahve siparişine bir de buğday çimli kek ekledi ve *mea culpa* niyetine büyük bir bahşış bıraktı. Kapıya doğru süzülürken lemurun beklettiği için çoban köpeğinden özür dilediğini duydu.

Bu şakalar onun hıçkırıklarıydı. Haber vermeden çıkıp geliyor, onu darmaduman ediyor, sonra da çekip gidiyorlardı. Onları bastırmayı bir türlü beceremiyordu. Gerçi eski nişanlısı Vivi, bir denese başara-bileceğini iddia edip dururdu. Biri bunları yüksek sesle söyleyecek kadar ahlaksızsa, en azından kelime şakası yapma konusunda iyi olmalı, diyordu; hatta bir keresinde daha da ileri giderek Alfonzo’nun samimiyetten korktuğu ve yargılanmaya bayıldığı için kendini küçük düşürmek amacıyla kötü şakalar yaptığını söylemişti. Alfonzo, onun bu yorumuna cevap vermek yerine, iflah olmaz bir şekilde yine kelime oyunu yapmak için *samimiyet* tabirine iyi bir kafiye aramıştı: *afiyet, cemiyet, safiyet?* Ancak Vivi’nin eleştirisi bu gibi zamanlarda aklına geliverir ve doğruluğuyla onu rahatsız ederdi. Baristayı neden kendine yabancılaştırmak istediğini bilemiyordu.

Alfonzo parka girdi. Saat 8:46’ydı. On dört dakikası daha vardı ama binanın geri sayıma başladığını hissedebiliyordu. Belediye Binası, en önemsiz hayvan işçilerin bile her dakikasını ve saniyesini bilirdi. Alfonzo bu sabahki rüyasını düşündü ve *Son* kelimesini mırıldandı. Tamamlaması gereken acil bir işi vardı ama şu an için kahvesini

yudumlarken düşüncelere kapılıp gitmeyi yeğliyordu. Meydandaki fiskiyenin yanında duran banka oturup suyun sesine ve çiçeklerin sarısına hayran hayran daldı. Başının üstünde kabarik ihlamur ağacıyla dikensiz akasya ağacı kubbe gibi kavisle yükselerek birleşiyordu. Ağaçların ötesinde Woolworths ile altın çatılı Belediye Binası görünüyordu. Şirket kuleleri nasıl eski binaları cüceye çevirdiyse bu eski binalar da ağaçları cüceye çevirmişti. Trafik yılan gibi kıvrılarak ilerliyordu. Duyuların ritmik karışımı serin bir nehir gibi sakince üstünden akıyordu sanki.

Beyzbol şapkalı turistler, sabahki Belediye Binası turunun başlamasını beklerken ne kadar yer kapladıklarını umursamadan parkın etrafında dolanıp duruyordu. İşçiler kümelenmiş bu hayvanların etrafını sararken Alfonzo akıl yürütmeye başladı.

Bu turistler, yerel halkın yaşadığı şehirden ayrı, kendine özgü model bir şehir olan başka bir New York'u görmek istediler, geldiler ve buldular. Bu ziyaretçiler amiral gemisi mağazalarda indirimsiz fiyatlar ödemeye geldi. Gün ortası gelip MoMA'yı şöyle bir dolaştılar ve CoBrA retrospektifini tasvip etmiyormuş gibi alınlarını büzdüler. Garsonluk yapan tüylü değişim öğrencisi tarafından ikram edilen milföy tatlısını yemek için uzun kuyruklarda beklemekten zevk alıyor gibiydiler. *Laika ve Çan Kulesindeki Yarasalar* gibi müziklere bilet alabilmek için büyük yaygaralar koparıyorlardı. Staten Adası'na yapılan feribot gezileri ve renkli karakterler hakkında ufak tefek anekdotlar toplamak için gelmişlerdi. Turist olmak geçici olarak masumlaştırılmaktı.

Koşuşturan yerliler başka bir katmana yerleşmişti. Bu iki popülasyon yan yana akıyordu ancak su birikintisindeki yağdan gökkuşağı gibi ayrımlarını da koruyorlardı.

Ait olmak külfet demekti. Çok fazla çaba ve iş gerektiriyordu. Alfonzo da tanıdığı herkes de tükenmişti. Yerliler yorgundu. Bağlılık ya da özlem ifade eden küçük sembollerle kim olduklarını ya da olmak

istediklerini göstermek için sürekli bir ihtiyaç duyuyor gibiydiler. Bez çantalar hangi bankada çalıştıklarını ya da bir Sarmaşık Ligi okulunda geçirilen zamanı gösteriyordu. Genç bir keçinin sırt çantasına dikilmiş minyatür bir bayrak dünyaya Dominikli olduğunu haykırıyordu. Gömleklerine bakılacak olursa, kahvaltı arabasındaki güvercinlerin hepsi 32BJ SEIU sendikasının üyeleri idi. Giriş yolundan çıkan bir çift Siyam kedisi ayrılmadan önce birbirlerinin burunlarına dokundu; Alfonso bir tahminde bulunursa yönetici olduklarını söylerdi. Bunu cüzdanlarından anlamıştı. Şehir nihayetsiz okumalar yapmayı gerektiren yorucu bir metindi.

Alfonzo'nun zihninde Brooklyn Köprüsü'nün bir seyyar satıcıdan alınmış posterini belirdi. Siyah beyaz fayanslı bir mutfakta asılıydı. Görüntüyü çeken hayvanı düşündü. Mürekkep tedarikçilerini, matbaacıyı ve makinelerin işlemlerini sağlayan yazıcı tamircisi hayvanların iş birliğini düşündü. Bütün bu görüntülerini kâğıt tozu halinde tüm şehri saran bir fırtınaya dönüştüğünü hayal etti. Öksürdü.

Belediye Binası'nın tur rehberi, kayıp ruhları 9:00'daki tur için içeri götürmek üzere basamaklardan indi. Alfonso'nun görmezden gelmek istediği şey de buydu. Özgürlüğünün son anlarının tadını çıkarmak için gazete manşetlerini taradı.

*BELEDİYE BAŞKANI SHERGAR KIYI GELİŞTİRME İÇİN
DÜZENLEMELERİ GEVŞETTİ*

*JÜRİ HEYETİ TEHLİKEDEKİ BUZ SAHANLIĞINI
KORUMAK İÇİN HAREKETE GEÇMEYE ÇAĞIRIYOR;
SANAYİ KARŞI ÇIKIYOR*

*SPARKY KASIRGASI'NDAN SONRA BREEZY'Yİ TERK
ETMEK Mİ? OLA-SU DEĞİL, DİYOR YERLİLER*

Bu çok kötüydü, diye düşündü suratını ekşiterek. Trajediyi sindirilebilir bir manşet haline getirmek için kaç mekanizma mevcut olmalı?

Kendi yaptığı kelime oyunlarının zararsız olduğunu düşünüyordu. Ama haberlerin kelime oyunu olur muydu? Medya babaları bu koca şehirdeki tüm zihinleri şekillendiriyorlardı. Bu dönüşümü denetleyen hayvanlardan bazıları muhtemelen yargılayıcı bakışlarının önünden geçip gitmişti. Hem yargılamaya ne hakkı vardı ki? O da herkes kadar bu dev makinenin bir dişlisiydi –çiziktiriyor ve dosyalıyordu. Alçakgönüllü bir dişli, ama yine de bir dişli. Alfonzo samimiyetinden dolayı şaka yapmıyordu, korku ve endişe yüzünden şaka yapıyordu. Pıllını pırtısını topladı ve içeri tırsıladı.

Bir alpaka işe zamanında nasıl gider?

İyi yünler dileyerek.